

1. חובת בירור בשעת מגיפה

אלא דיש לעיין כמה הוא החיוב להתרחק מגרימת חשש סכנה לאחרים. דהנה **בב"ק** (ס) אמרו שאם יש דבר בעיר "כנס רגליך" כלומר הסתגר בבתוך ואל צאת לחוץ. ועי' **במהרי"ל** (סי' ה) שבשעת הדבר רשאי לברוח ומשי"כ כנס רגליך הוא שלאחר שהתחיל והתחזק הדבר וכבר ניתן רשות למשחית אז יש לכנוס רגליו. ואמרינן **בשבת** (נב) אל יעמוד אדם במקום סכנה כו', ע"כ. והיש"ש (שם פ"ו סי' כ) הסכים למהרי"ל דבכה"ג יברח. וכן הוא **בח"י הרע"א** (ו"י"ד סי' קטו ע"ה) בשם **הרבנינו בחי"י**. ועי' **בזרע אמת** (ו"י"ד ח"ב סי' לב ד"ה היר"ג) שהקשה על היש"ש שבמהרי"ל משמע שאינו חיוב וביאר שכונות היש"ש שאם יכול לקיים "כנס רגליך" ולא לצאת מביתו אז אין חיוב לברוח והוא רק עצה טובה, אבל אם אינו יכול שלא לצאת מביתו אז מחויב לברוח. ועיי"ש שכת' דדוקא בדבר אמרו לברוח משום שבא מעיפוש האויר ושייך ג"כ הטעם דניתנה רשות למשחית כו' כי הוא עת שלטת הדין.

אלא דעיי' **במקור החסד** (על הסי"ח שם) שציין לדברי **תשובת הרמ"א** (סס"ג) ושם כת' בענין משכיר הרוצה לחזור משכירות דירה מחמת שאשתו של השוכר חולה במחלה מדבקת, שאין זה דבר שראוי לחזור בגינו. כי מה שאומר שהוא חולי מתדבק כולו הבל ומי שלבו נוקפו אומר כן, כי השם יתעלה הוא המוחץ והרופא, ע"כ. וכבר העיר המגיה שם שדברי הרמ"א סותרים דבריו גופא שנקט שיש חובה לברוח ממקום שיש מגיפה כמבואר להלן.

וכן **בנשמת כל חי** (פלאגי ח"ב חו"מ סי' מט) כתב בענין רופא המטפל בחולים בשעת מגיפה, ובני הקהילה חששו שמא ידיק אותם ורצו למנוע כניסתו לבהכ"נ. והביא דברי הרמ"א הנ"ל והקשה עליו, ומסיק שעל הרופא להתקין מחיצה מסביב למקום מושבו בבחכ"נ שיחצוץ בינו ובין שאר המתפללים, וכמו שמצינו לגבי מצורע **במס' נגעים** (פ"ג מ"ג) נכנס לבית הכנסת עושים לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים על רוחב ד' אמות נכנס ראשון ויצא אחרון". וכת' עוד דכשם שאדם צריך לשמור גחלתו שלא יגיע לאחרים נזק ממנה, וכשם שבדיני נזיקין על המזיק להרחיק את עצמו כך גם בני"ד, ע"כ. וכן **בדברי יציב** (חו"מ סי' עט אות לו) דחה דברי הרמ"א ע"פ קושיא הנ"ל. וכן הוא **בשבט הלוי** (ח"ח סי' רנא אות ה).

ועיי' **במ"א** (סי' תקעו ס"ק א) בשם **השל"ה** דכשאבעבועות שקורין פקיי"ן שפורחים בתינוקות ומתים, יש לגזור תענית, וכל אחד מחוייב להרחיק מן העיר בניו ובנותיו הקטנים, ואם לא עשה כן ה"ז מתחייב בנפשו. והקשה **הערוה"ש** (אות י) דהרי בגמ' איתא דבר בעיר כנס רגליך, ותיירך דשאני האבעבועות דהוי מחלה מתדבקת ולכן החוב להרחיק מן העיר, ע"כ. וכן הוא **במ"ב** (סי' ק"ד) ועיי' מש"כ ע"ז **בזרע אמת** (שם ד"ה הו). ועיי' עוד בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון תכ"ג.

2. למנוע שגרת היים ע"מ לעצור קצב הדיכא

והנה מהפוסקים הנ"ל שפסקו שבשעת מגיפה יש להסתגר או לברוח ע"מ להנצל מלהדבק, יש משמעות שהדין מוטל על היחידים לשמור ע"ע, אולם לא חלה חובה להטיל מניעה על הרבים כגון הטלת סגר כללי כדי לעצור או למעט התפשטות המחלה ע"י מניעת יציאת נושאי המחלה (שאינם יודעים מכך) העלולים להדביק אחרים, דבכה"ג שהדבר גורם לשינוי סדרי העולם כגון ע"י סגר כללי ממושך וכדו' שמחמתו אנשים מאבדים עיסוקם ופרנסתם דבר עלול לגרום עוני ושיבושים בחיי בני אדם, אפשר שחובה כזו אינה חלה על הרבים אלא על כל אחד ואחד לשמור על עצמו. וכן משמע קצת **מהבה"ל** (סי' תקנ"ד ד"ה בדמקום חולי) בענין מחלת חלערי"א שהיתה מחלה מדבקת כמבואר **באגרות הרע"א** (סי' שא).

ואע"פ שיש לדחות ראייה הנ"ל כי י"ל שהפוסקים דברו על חובת היחיד, אבל לא חובת הרבים התלויה בהחלטת בית הדין או מנהגי המקום כמו שמצינו בחו"מ ריש סימן קס"ג (ועיי' **בצ"א** חו"מ סי' כג) בשם הראשונים), מ"מ נראה להביא ראייה ברורה לדברינו כדלהלן.

איתא **בשבעות** (נה) אמר שמואל מלכותא דקטלא חד משייתא בעלמא לא מיענשא שנא' כרמי שלי לפני האלף לך שלמה למלכותא דרקיעא ומאתים לנוטרים את פריו למלכותא דארעא, ע"כ. ופרשו **התוס'** (ד"ה דקטלא) בחוצאת למלחמת הרשות קאמר, ע"כ. ומבואר שיותר צאת למלחמת הרשות כמו שנא' (דברים פ"ב פס' ז) כי תקרב אל עיר וגו', אע"פ שהיא רק להרחיב הגבול אע"פ שאין בזה משום הצלה וכדו' אלא דבר של רשות, וכמ"ש **הרמב"ם** (מלכים פ"ה ה"א) מלחמת הרשות והיא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו, ע"כ, אע"פ שמדרך העולם שבמלחמה יהיו נהרגים משתי הצדדים ויגרמו עוד צרות כגון שבי וכדו' (ל"ע). וכתב כבר תמה ע"ז **במנ"ח** (מצוות תכה ותרד) אמאי שרי בכה"ג. ו**בחת"ס** (חו"מ סי' מד) כתב שלעולם מותר מפני שיש בזה **משום תיקון המדינה וצורך הנהגתה**. והנצי"ב (הענין שם) כתב שבשעת מלחמה ועת לשלום אז עת להרוג ואין עונש ע"ז כלל, **כי כן נוסד העולם**, וכדאיתא **בשבעות** שדאפי' מלמד ישראל מותר לעשות מלחמת הרשות אע"ג שכמה מישראל יחרגו ע"יז, ע"כ. וכן נראה **מהאמרי אש** (ו"י"ד סי' נב ד"ה ואף). ועיי' עוד בזה **במרומי שדה** (עירובין מה ד"ה שם פ"ש) ו**בדבר יהושע** (ח"ב רס"י מה). נמצא שאין לחוש לחשש נפשות כשהוא תיקון המדינה וצורך הנהגתה, וכן הוא בני"ד. אלא שכל זה לענין חיוב, אבל אכתי ודאי מצוה איכא אם יש בידם לעשות כן ע"מ למנוע נזק של אחרים, ובכל כגון דא הדבר תלוי לפי הענין, רווח מול הפסד, בפרט כשהדבר יגרום להצלת רבים דמסתבר שיש חובה בזה לפי עיני זקני הדור.

ה. ממכות הרשויות – דינא דמלכותא דינא

ומ"מ במדינות המחליטות להטיל סגר חלה חובה להישמע להוראות השלטונות משום דינא דמלכותא דינא. דהנה נח' הפוסקים האם דד"ד נאמר נמי על דינים של בין אדם לחבירו (הנוגעים לדיני ממונות) או על עסקי המלך לחוד. ועיי' **ברמ"א** חו"מ סי' שס"ט (ס"ה) שהביא להלכה בשם י"א דלא אמרינן דד"ד אלא במסים ומכסים התלוים בקרקע, כי המלך גוזר שלא ידורו בארצו כי אם בדרך זה, אבל בשאר דברים לא, וי"א דאמרינן בכל דד"ד, וכן הוא עיקר, ע"כ. וביאר **הש"ך** (ו"י"ד סי' קסה ס"ק ח) דס"ל דהרמ"א דד"ד נאמר בכל דבר. ועיי"ש (חו"מ סי' עג ס"ק לח) שתמה על הרמ"א כי בודאי לא אמורים בכל דבר דד"ד כי מה שהוא נגד דין תורתנו אינו בכלל זה.

ומבואר דכל חוקי המלכות שהם לתיקון המדינה אמרינן בהו דד"ד, ואף להש"ך י"ל שהדין כן אם אינם נגד חוקי התורה. ואף תיקוני הדרכים וכדו' שאינם נוגעים לממון המלכות י"ל שהם בכלל זה, וכמבואר בלשון **ספר התרומה** (שער מו"ח אות ה) שכתב דד"ד אינו נוהג כי אם בדברים שהם עסקי המלך כגון "ענייני הדרכים" והטסקאות, ע"כ. ולפי"ז י"ל שחוקים שיש בהם משום שמירת הגוף והנפש הם נמי בכלל עסקי המלך לצורך בני המדינה ואמרינן דד"ד.

וגדולה מזו מצינו **בחתי"ס** (חו"מ סי' מד) שתקנות שנעשו ע"י שלטון טובת הצבור למנוע אסונות, ואם לא היו נעשים על ידם היה חיוב עלינו לעשות כזה אסור לעבור עליהם, ואין לה שייכות לדד"ד. וכן הוא **בשבט הלוי** (ח"י סי' רצא) ו**בפתח"ש** (ח"י עמי יד ד"ה ויש לדון). ועיי' עוד **בשמעתא עמיקתא** גליונות ל"ה ותכ"ג.

מסקנא דדינא

א' אם פרצה מגפה בעיר (ר"ל) חובה מהתורה לשמור על עצמו ואף להסתגר בביתו אם יש צורך בכך. ב' אם יש לו חשש סביר שנדבק במחלה מדבקת כגון בנגיף הקורונה, עליו לבודד את עצמו ע"מ שלא להכניס אחרים בחשש סכנה, או לעשות בדיקה ע"מ לוודאות אם אכן הוא נדבק. ומותר לבצע בדיקה זו אף בער"ש אע"פ שיתכן שיהודים יתנו תשובות הבדיקה בשבת, כי עסוקים הם בהצלה מפני חשש פקו"ג. ג' הטלת סגר כללי על מנת לעצור או למעט התפשטות מחלה, כשהדבר גורם לשינויים חמורים בסדרי העולם כגון איבוד הפרנסה ושיבושים בחיי בני אדם, אין חובה מהתורה להטילו אלא על היחידים לשמור על עצמם. ומ"מ הכל לפי המקום והזמן לפי גודל הנזק שיתכן שיגרם וגודל ההצלה כתוצאה ממנו. והדבר תלוי בהחלטת מנהיגי הדור. ד' אם השלטונות קובעים סגר והגבלות שונות ע"מ למנוע התפשטות של מחלה חלה חובה להישמע להוראות.

בניבא ר' יוסי אומר משלים בתורה ואם השלים בניבא יצא.
ד - ולדינא כתב **הטור** (סי' תקצ"א) אין פוחתין מעשרה פסוקים שמלכות בכל אחד מהם, ומעשרה זכרונות ומעשרה שופרות, ורבי יוחנן בן נורי אמר אפי' לא אמר אלא שלוש מלכויות ושלש זכרונות ושלש שופרות כגון שאמר אחד של תורה ואחד של נביאים ואחד של כתובים יצא, והלכתא כוותיה, ואפילו לא אמר מהם כלום אלא ובתורתך כתוב לאמר יצא. ודאי אם התחיל פסוק אחד של תורה צריך לומר עוד אחד של כתובים ואחד של נביאים, אבל אם אינו רוצה לומר כלום יכול לטפור עצמו במה שאומר ככתוב בתורתך שאז כולל אותם כולם ביחד, שגם נביאים וכתובים מקרו תורה, ומי"מ נוהגין כתיב' לומר עשרה. ומתחיל בשל תורה וכו' ומסיים בשל תורה, ואם סיים בשל נביא יצא.

אולם **המחבר** קיצר בדבריו וכתב (שם ס"ד) - אומרים עשרה פסוקים של מלכויות ועשרה של זכרונות ועשרה של שופרות בכל רכה, שלשה מהם של תורה, שלשה של כתובים, שלשה של נביאים, ואחד של תורה. ואם רצה להוסיף על אלו רשאי.

והרמ"א הוסיף בהגהותיו - מיהו אם לא התחיל בשום פסוק רק אמר ובתורתך כתוב לאמר יצא. ויעויין **במג"א** (סי' ק"ה) דצ"ל ג"כ וכן כתוב בדברי קדשך, וכן נאמר ע"י נביאך הנביאים (שי"ג ר"ה ח: סוף אות ד ובכה"ג הגה"ט). אולם **הלבושי שרד** (שם) העיר דבורת כתב שא"צ לומר רק ככתוב בתורתך ונכלל הכל, דגם נביאים וכתובים מקרי תורה.

ונראה דלדינא אף המחבר מודה דבדיעבד סגי בג' פסוקים מכולן, דמאחר דכן מפ' ברי"ף וברא"ש, אמאי נימא דיהלוק על דבריהם. [אולם דינא דהרמ"א י"ל דהשמיט בדוקא וכמ"ש **בב"י** דהרמב"ם פליג על ההיא דינא דס"ל פ"י הגמ' כפי הרש"י, וככ"כ בהגהות **הגר"א** (סי' י"ב)].

וכן מבואר **לדינא בגר"ז** (סי' תקצ"א סי' ז) ו**בערוך השולחן** (סי' תקצ"א סי' ט) דאם אמר שלשה פסוקי מלכויות, שלשה פסוקי זכרונות, שלשה פסוקי שופרות, פסוק אחד של תורה, והשני של כתובים והשלישי של נביאים, יצא די"ח.

ובמטה אפרים (סי' תקצ"א סי' ט) כתב - אבל אם התחיל בשום פסוק ולא אמר כולם רק אחד או שנים לבד, צריך לחזור אותו סדר שדילג בו פסוק אחד או שנים. עכ"ל. וצ"ע דאף אם דילג פסוק אחד או שנים מ"מ הזכיר ג' פסוקים כמבואר ברי"ף וברא"ש. ועיי' מ"ש **באלף למטה** (סי' ו').

ה - ובנדין דידן יש לצרף סברא נוספת דאין אמרינן בפסוקי מלכויות דכתובים כל הפסוקים דשאו שערים ראשיכם וכו', ומבואר **בגמ'** (נב) דחשיב לר' יוסי כפי פסוקי מלכויות, ולדברי ר' יהודה כג'. ופסק **הטור** (סי' תקצ"א) כר' יוסי. וא"כ נמצא אף אם דילג פסוק אחד מפסוקי מלכויות אכתי אמר י' פסוקים, אלא העשירי היה מן הכתובים ולא מתתורה, ויעויין **בערוה"ש** (שם ס"ט) דנקט דהא דקא' בגמ' אם השלים בניבא יצא, ה"ה אם השלים בכתובים, דמאי שנא. **העולה לדינא** - אם בטעות דילג פסוק מן המלכויות או מן הזכרונות או מן השופרות, יצא די"ח. ואף אם דילג כמה פסוקים, כל שאמר פסוק אחד מן התורה, פסוק אחד מן הנביאים ופסוק אחד מן הכתובים, יצא ידי חובתו.

פניני מוסר

עניני שבת קודש

הכנת הנפש לשבת (ג)

הציפיה לשבת ע"י ההכנות - יזו עיקר מצות יום הששי, ההכנה בכדי לקבל למחר את הנוראות והנפלאות של שבת קודש. והלמעשה הוא כפשוטו, וכמפורש בתורה, את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו, לנקות ולצחצח, לבשל ולאפות, פשטידה וחמין, ולקנות מטעמים לרוב, כל זה להראות השמחה והציפיה אל בואו של השי"ת ביום השבת.

ולאו דוקא בערב שבת, אלא גם להתכונן בכל ששת הימים שלפני השבת כפי שהיה עושה שמאי הזקן, לזכור הנה באה השבת, לצפות לה, ולבטא שמחתו וצפייתו על ידי שהוא מרבה בהכנות, ודואג ומשתדל שיהא הכל על הצד הטוב ביותר, שכל זה היא צפייה וכיסופים לקרבת השי"ת, וכפי מידת הרצון והציפיה באה אח"כ השראת הקדושה במתנה ממנו יתברך".
(שבת מלכתא עמי פה)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מב'עמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – טל': 6761* יש לחקיש 3-3-1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" – יש לחקיש: 1. קופות נוספות 2. חניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

העלון נתרם לע"נ יצחק בן טיירי ז"ל – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא – להצטרפות לרשימת התפוצה ברוא"ל יש לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com